Přehled výzkumů 66/2, 2025 ● 51–62

Středověká fortifikace u Úhlejova (okr. Jičín) zvaná Šluspárk: existence sídla a jeho podoba v kontextu středověkého osídlení Miletínska

Medieval Šluspárk fortification near Úhlejov (Jičín District): The existence of the residence and its character in the context of medieval settlement in the Miletín region

– *Pavel Drnovský*, Jiří Unger* –

KEYWORDS

Middle Ages – fortification – castle – colonisation – Teutonic Order – Bohemia

ABSTRACT

The text addresses the medieval fortification near the village of Úhlejov (Jičín District, Bohemia). The study is focused on a revision of the situation of the 1979 excavation and the results of the 2024 campaign. The archaeological finds are evaluated and the appearance of the castle is described. The oval castle core is surrounded on three sides by earthen fortifications consisting of a moat and a rampart, on the western side by a terraced slope. The excavations discovered the enclosing fortification of the castle core. The fortification was built in several phases (wooden palisade, later stone structures). Fragments of daub indicate the presence of wooden building structures in the core of castle. The fragments of ceramic vessels that can be connected with the period of the fortification's activity date from the second half of the 13th century to the beginning of the 14th century. The fortification was probably built by the Teutonic Order, which owned the area of Miletín from the 1240s, and it likely played a role in the Order's colonisation of the Podkrkonoší region. The castle's end was probably intentional and connected with the consolidation or transformation of the Order's dominion.

* Corresponding author – E-mail address: pavel.drnovsky@uhk.cz

https://doi.org/10.47382/pv0662-01

Received 27 Januar 2025; received in revised form 11 July 2025.
Available online 10 September 2025.

Copyright © 2025 Czech Acad Sci, Inst Archaeology Brno, and the authors.
This is an open access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license
(https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).
Competing interests: The authors have declared that no competing interests exist.

1. Úvod a cíle

Terénní relikty středověké fortifikace, která se nachází na rozmezí katastru Úhlejova (okr. Jičín) a Třebihoště (okr. Trutnov) poutaly pozornost badatelů již od 19. století. Přispěla k tomu patrně skutečnost, že krajina Podzvičinska, respektive Miletínska je na podobný druh památek skoupá (obr. 1). Přes jejich zájem se první archeologický odkryv uskutečnil pod vedením J. Sigla až v roce 1979, autor výzkumu terénní situaci popsal v kratším textu bez publikace terénní dokumentace (Sigl 1980). Jeho závěry tak byly přejímány dále bez možnosti kritického posouzení. Cílem tohoto textu je revidovaný popis nálezové situace z tohoto výzkumu doplněný o pozorování záchranného archeologického výzkumu, který proběhl při severním okraji lokality v roce 2024. Na základě rozboru dokumentovaných archeologických situací navrhujeme odlišný pohled na formu výstavby hradu a délku jejího trvání. Dále se věnujeme historickému vývoji oblasti Miletínska na počátku vrcholného středověku, kdy byla tato

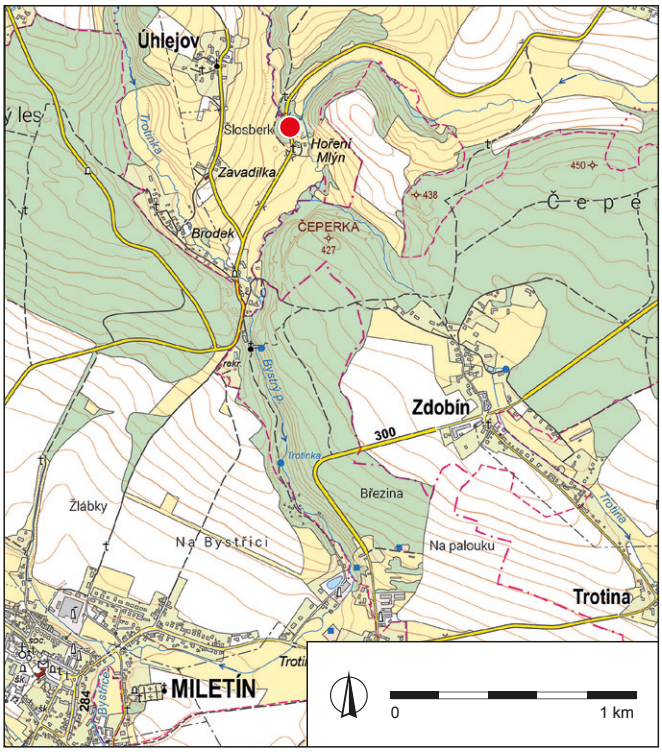

Obr. 1. Poloha lokality vůči okolním obcím a v rámci České republiky. Autor P. Drnovský.

Fig. 1. *Location of the site in relation to the surrounding villages and within the Czech Republic. Author P. Drnovský.*

oblast částečně držena příslušníky pozemkové šlechty a z větší části řádem německých rytířů se sídlem v Miletíně, který lze patrně určit jakožto stavebníka hradu.

2. Dějiny bádání

Již v roce 1860 si stručný popis fortifikace do svých záznamů zapsal rodák z nedaleké Rohoznice u Miletína F. P. Rohoznický (Sklenář 2010, 14, 19–20). Petera zhotovil i půdorysný náčrt lokality. Zápis je cenný zejména popisem stavu lokality, na které již tehdy nebylo možné sledovat nadzemní zděné konstrukce. V rámci popisu památek na Miletínsku ji stručně zmiňuje J. Axamit (1889, 669), který udává, že se zde nachází *střepy rázu hradištního*. Jeho popis pak přejímá téměř beze změny J. L. Píč (1909, 386).

Z regionálních autorů lokalitu zmiňuje J. N. Lhota (1888, 12, 167) v rámci své práce o Miletíně. Zajímavý je jeho údaj, že kámen z rozbořeného hradu byl dle pověsti použit na stavbu presbytáře kostela v Miletíně. Autor zároveň na toto místo umisťuje děj básně Zbyhoň z Rukopisu královédvorského. Lokalitě se v samostatné studii věnuje J. Nálevka (1895, který částečně vychází z dřívějšího Nepomukova textu. Jako samostatné heslo zařadil tuto lokalitu do pátého svazku svých Hradů též A. Sedláček (1887, 129). Lidové označení Šluspárk (eventuálně Šluspárek) vychází z německého Schlossberg, takto o lokalitě píše například J. N. Lhota (1888, 167).

Další etapu výzkumu lokality započal v 70. letech minulého století J. Sigl z královéhradeckého muzea. V roce 1970 (13. května) spolu s M. Richterem zde provedl povrchový průzkum, který ale nepřinesl archeologické nálezy (Sigl 1973). Znovu se na lokalitu J. Sigl vydal společně se spolupracovníky hradeckého muzea v březnu roku 1976, avšak opět bez zisku archeologických nálezů (Sigl 1976). Zásadní pro poznání lokality byla realizace sondáže ve dnech 28. května až 7. června 1979. Jiří Sigl o této akci sepsal již na konci června téhož roku zprávu zaslanou do Archeologického ústavu ČSAV (Sigl 1979). Tentýž text s drobnými úpravami pak zveřejnil i rámci publikované studie (Sigl 1980). Lokalitu v následujících letech zmínil například Vladimír Wolf (1998, 113), reflektoval ji i T. Durdík (2000, 539–540) ve svém soupisu českých hradů. V rámci zpracování středověkého osídlení Miletínska a řešení problematiky úlohy fortifikací při osídlovacím procesu ve 13. století byla lokalita znovu popsána P. Drnovským (2013, 28, 65; 2023b, 67). V roce 2024 proběhla archeologická akce v rámci obnovy mostu silnice, která na východní straně protíná část lokality.

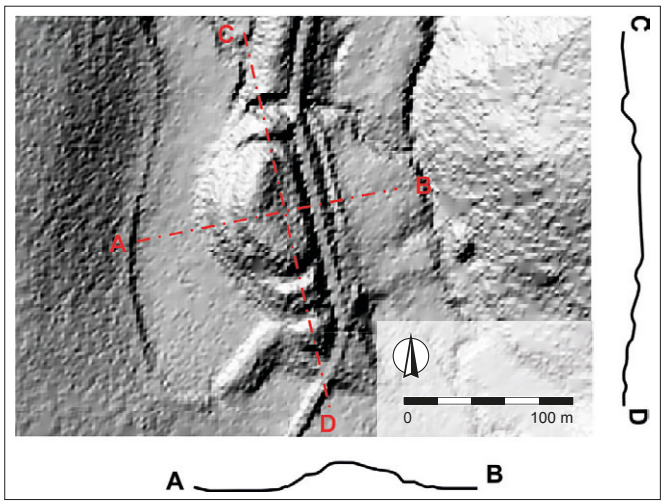

Obr. 2. Digitální model reliéfu lokality. Vytvořeno z dat DMR 5. generace © ČÚZK. Autor J. Unger.

Fig. 2. *Digital elevation model of the site. Created from DMR 5G data © ČÚZK. Author J. Unger.*

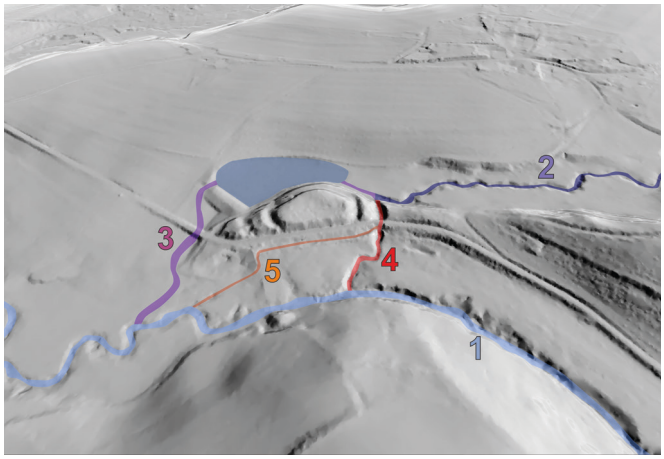

Obr. 3. Pohled na lokalitu od východu. 1 – Koryto Bystrého potoka; 2 – koryto Hornoúhlejovského potoka; 3 – přibližná pozice původního koryta Hornoúhlejovského potoka vedoucí přes rybník; 4 – nové koryto Hornoúhlejovského potoka; 5 – mlýnský náhon. Autor P. Drnovský, J. Unger.

Fig. 3. *View of the site from the east. 1 – Bystrý Stream bed; 2 – Hornoúhlejovský Stream bed; 3 – approximate position of the original Hornoúhlejovský Stream bed running through the pond; 4 – new Hornoúhlejovský Stream bed; 5 – mill race. Author P. Drnovský, J. Unger.*

3. Popis lokality

Fortifikace se nachází na oválném spočinku, který je obtékán od východu Bystrým potokem (obr. 2). Východně od lokality se do Bystrého potoka vlévá Hornoúhlejovský potok, jehož dnešní koryto je ovšem změněno (zdůvodněno níže). Původní trasa Hornoúhlejovského potoka vedla při západní straně lokality a soutok obou vodotečí se nacházel jižně od fortifikace. Oválný tvar svažujícího spočinku byl tokem obou potoků přírodně utvářen (obr. 3).

Hornoúhlejovský potok původně napájel rybník, jehož polozaniklá hráz přiléhá na západní straně k hradu a směřuje jihozápadním směrem k protilehlé stráni. Délka reliktů hráze činí přibližně 78 m. Hladina vodní nádrže kdysi lemovala celou západní stranu fortifikace. Rybník již není zachycen ani na prvním vojenském mapování. Jeho chronologický vztah k lokalitě nelze však stanovit.[1] K navedení koryta Hornoúhlejovského potoka přes severní část lokality došlo během stavby náhonu pro Hoření mlýn, který se nachází jihovýchodně od hradu. Realizace si vyžádala vyhloubení zářezu přes šíji spočinku, který bývá někdy mylně označován za druhý příkop. O změně koryta při budování mlýnského náhonu píše již J. Nálevka (1895, 275), potvrzení této události pak přinesl výzkum v roce 2024 (viz níže).

Jádro fortifikace má oválný tvar, delší stranou orientovanou v ose sever–jih (64 m) a kratší stranou orientovanou v ose západ–východ (35 m). Na jižní straně jádra se šířka zužuje. Plocha jádra není srovnána, ale svažuje k východu. Výškový rozdíl mezi západní a východní částí jádra se pohybuje mezi 3 až 4 m (obr. 4).

Plocha lokality byla v minulosti využívána jako louka, sad (příkop, val) a pole (jádro), tento stav zaznamenává ještě císařský otisk stabilního katastru z roku 1841. Jan Nálevka (1895, 275) na konci 19. století již píše, že prostor hradu není obděláván, ale změněn na sad (obr. 5).

Čitelnost jádra lokality je v posledních desetiletích snížena hustým vegetačním pokryvem. Přestože je plocha jádra svažitá od západu k východu, lze v severozápadní části pozorovat relativně srovnanou a mírně vyvýšenou oválnou platformu. Je

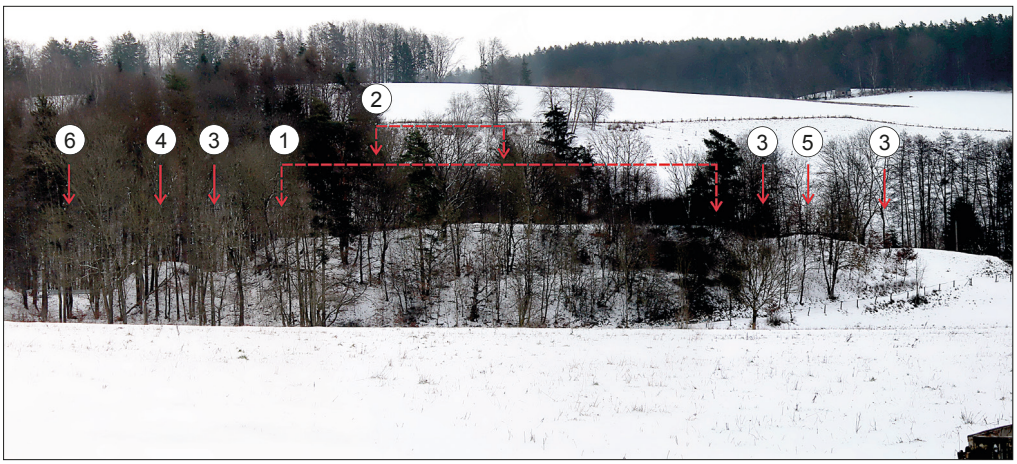

Obr. 4. Pohled na lokalitu od západu, stav v lednu roku 2025. 1 – Prostor jádra; 2 – přibližný rozsah centrálního pahorku; 3 – příkopy; 4 – severní val; 5 – jižní val; 6 – recentní koryto Hornoúhlejovského potoka. Autor P. Drnovský.

Fig. 4. *View of the site from the west in January 2025. 1 – Core of the castle; 2 – approximate extent of the central hill; 3 – ditches; 4 – northern rampart; 5 – southern rampart; 6 – recent channel of the Hornoúhlejovský Stream. Author P. Drnovský.*

možné ji sledovat na analýze výškopisných dat digitálního modelu reliéfu České republiky 5. generace. Přibližné rozměry tohoto útvaru jsou 23 × 15 m (obr. 2). Platforma není popsána J. Siglem, ani ho nezohledňuje půdorys lokality zhotovený T. Durdíkem (2000, 540, obr. 1168),[2] stejně tak ho opomíjí plán J. Slavíka a J. Svobody (1993, 98, obr. 1a). Ve své skice lokality z roku 1984 tuto vyvýšenu zakreslil J. Čížek (1984). O nejvyšším bodu v severozápadní části jádra píše ve svém záznamu též F. Petera Rohoznický (Sklenář 2010, 19). Vyvýšenina je pozorovatelná na leteckém snímku lokality z roku 1951.[3] Jádro hradu bylo částečně obkrouženo příkopem (severní, východní a jižní část), jenž na západě přechází do terasy svahu, který padá do prostoru zatopeného rybníkem (obr. 6). V dnešní době je příkop dochovaný jen ze dvou stran (od severu a jihu), jeho šířka kolísá okolo 8 m. Na východní straně byl průběh příkopu zničen výstavbou/zářezem pro silnici vedoucí na Třebihošť, k budování cesty došlo ve 20. letech 20. století (Sigl 1980, 20). Cesta původně vedla při západním okraji hradního jádra. Na vnější hranu příkopu přiléhá val, který je dobře patrný na jižní (šířka 10 m, výška 2 m) a severní straně (šířka 8 m, výška 3,5 m). Na západní straně byl upraven na polní cestu, která lemuje hranu lokality a má tak charakter ploché terasy, jež posléze spadá do prostoru zaniklého rybníka (obr. 7). Při východní straně je val stejně jako příkop zničený silnicí a korytem mlýnského náhonu. Na jižní straně se nachází ještě druhý příkop, který navazuje na vnitřní val. Za tímto druhým příkopem se nachází trojúhelníkovitá plošina, která přechází do příkopu silnice. Na severní straně je zdánlivý druhý příkop až výsledkem svedení koryta Hornoúhlejovského potoka do východního sousedství lokality v období novověku.[4]

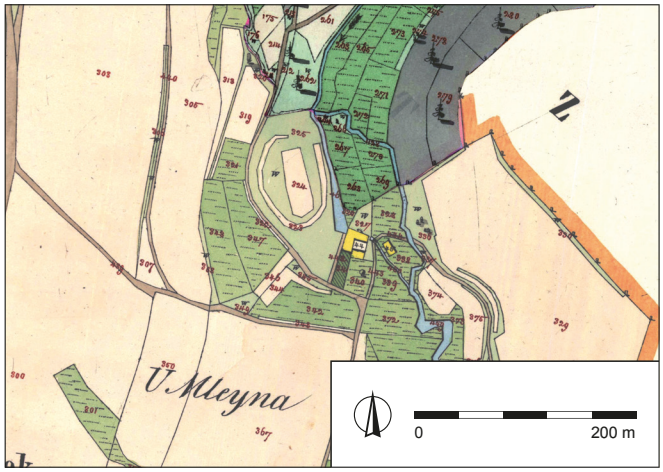

Obr. 5. Lokalita na císařském otisku stabilního katastru z roku 1842, © ČÚZK. Autor P. Drnovský.

Fig. 5. *Site on the Imperial Imprint of the Stable Cadastre from 1842, © ČÚZK. Author P. Drnovský.*

4. Historický vývoj oblasti na základě písemných pramenů

Oblast, ve které se fortifikace nachází, se nazývá Miletínskem dle stejnojmenného města, jež leží v centrální pozici vůči ostatním sídlům relativně uzavřeného Miletínského úvalu. Právě Miletín je klíčovým místem spojeným s nejstaršími písemnými

Obr. 6. Pohled na lokalitu od západu, stav v roce 1976. Sken negativu, Muzeum východních Čech v Hradci Králové (složeno z více fotografií). Foto J. Sigl, upravil P. Drnovský.

Fig. 6. *View of the site from the west in 1976. Scan of the negative, Museum of East Bohemia in Hradec Králové (composed of multiple photos). Photo by J. Sigl, edited by P. Drnovský.*

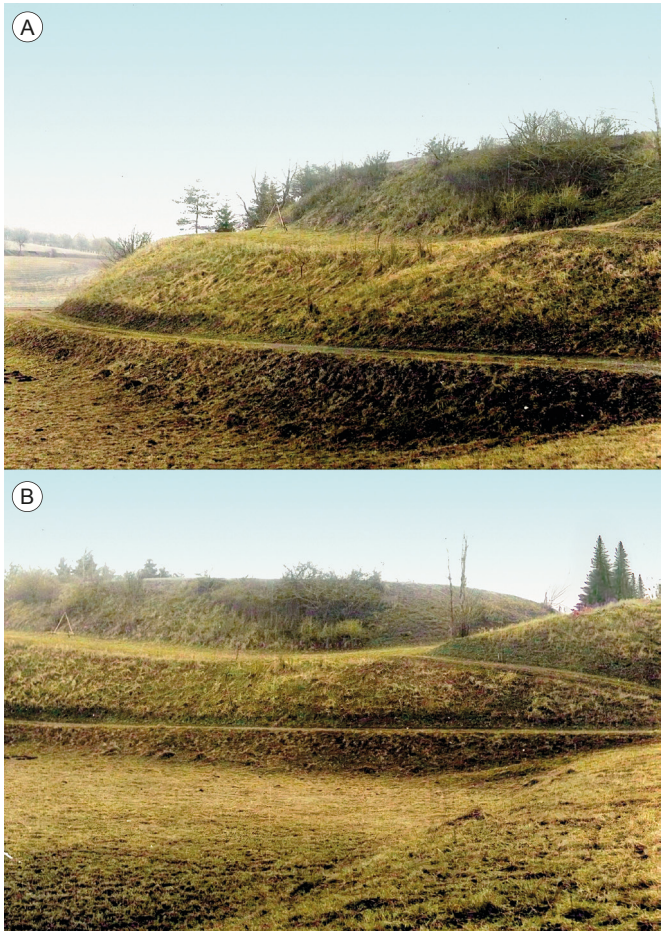

Obr. 7. Pohled na lokalitu od jihozápadu a jihu, stav v roce 1976. Sken negativu, Muzeum východních Čech v Hradci Králové. Foto J. Sigl, upravil P. Drnovský.

Fig. 7. *View of the site from the southwest and south in 1976. Scan of the negative, Museum of East Bohemia in Hradec Králové. Photo by J. Sigl, edited by P. Drnovský.*

prameny. Pokud opomineme nejistou zprávu o Miletíně k roku 1124, která se váže k popisu cesty biskupa Oty Bamberského z Prahy do Hnězdna (kriticky srov. Ježek 2007, 544; Drnovský 2013, 38), disponujeme pro tuto oblast několika cennými listinami ze 13. století. První dvě souvisí se závěrem života královského číšníka Zbraslava a jeho ženy Domaslavy (Žemlička 1983; 2002, 407–411). Majetný služebník krále Václava I. nechal v roce 1238 vyhotovit závěť, ve které se dozvídáme, že v podkrkonošské krajině v okolí Miletína (ten není uveden) vlastnil vsi Třebihošť (*Trebehosc*), Zábřezí (*Zabreze*), Dehtov (*Dechtow*), Trotinu (*Trotina*), Bílou Třemešnou (*Stremen*) a Zásadu (*Zasada*)[5] (CDB III/1, 226, č. 181). Druhá důležitá listina se týká závěti vdovy Domaslavy a spadá k roku 1241, kdy král Václav I. potvrdil obdarování řádu německých rytířů (CDB IV/1, 68 č. 8). Sama Domaslava je v listině jmenována jako *matrona nobilis de Miletin*, jedná se tak o první jistou zmínku o Miletíně. V písemnosti je uvedeno, že kromě Miletína daruje řádu i vsi Máslojedy, Sadovou a Výkleky a blíže nespecifikovaný Olešnický újezd (*provinciam Olesnich*).[6]

Podrobnou představu o rozsahu sídelní oikumeny spadající pod vliv řádu německých rytířů v Miletíně v druhé polovině 13. století máme díky sporu s duchovní správou sousední hořické farnosti. K roku 1267 se váže listina, kterou královéhradecký děkan Jan z pověření pražského biskupa Jana III. z Dražic určil farní působnost miletínského kostela (CDB V/2, 33–35, č. 490). V dokumentu jsou jmenovány: *forum Myletin* (Miletín), *villa Rochoznice* (Rohoznice), *villa Myletin* (Miletínek), *villa Besdnich* (Bezník), *villa Borech* (Borek), *villa Seleyoue* (Želelejov), *villa Hrustovce* (Chroustov), *villa Threbehosze* (Třebihošť), *villa Huleyowe* (Úhlejov), *villa Ysdobin* (Zdobín), *villa Trotina* (Trotina), *villa Bucouina* (Bukovina),[7] *due nove villa, una Marti de Horizc* (patrně Nová Ves, dnes rozdělená na více celků, například současné Lázně Bělohrad), *altera Wiscze* (patrně Horní Nová Ves u Bělohradu),[8] *villa Sthremesna* (Červená Třemešná), *Vidone* (Vidoň). Samotný spor se v konečný neprospěch hořického faráře uzavřel až roku 1271 (CDB V/2, 216-217, č. 614; 266–267; č. 642; 273–274, č. 646). Vesnice v okolí naší fortifikace včetně Úhlejova tedy během druhé poloviny 13. století náležely pod církevní správu miletínských německých rytířů, snad jim většina těchto vsí i přímo patřila. Spor o farní působnost mezi hořickým farářem Arnoldem a miletínskými kněžími (Magnus a později Šimon) se v letech 1270 a 1271 týkal pouze (Markovy) Nové Vsi, která patrně byla založena Markem z Hořic vzpomínaným v roce 1267, ale řádoví bratři ji začlenili do svého farního okruhu. Hořický farář to chápal jako újmu na svých právech. Působnost farářů z Miletína na jiných vsích známých z listiny definující miletínskou farnost v roce 1267 Arnold nerozporoval, respektive se jich zápis sporu netýkal.

Identifikovat rozsah majetkové držby miletínské komendy je nesnadný, neboť známe pouze vymezení farní působnosti. Přímé písemné prameny rovněž postrádáme. Pro 14. století známe jména dosazených miletínských farářů. Z konfirmačních knih lze usuzovat o majetkovém vlivu pánů z Lichtenburka, kteří dosazují faráře v kostelech v Červené Třemešné v roce 1358 a Horní Brusnici v roce 1362 (LC I–1, 73, 78). Při dosazování faráře v Brusnici Hynek Krušina (III.) použil i přídomek s vazbou na Miletín – *Hinconis dicti Krussine de Miletin*. V roce 1382 pak jeho synové Václav a Jan (IV.) z Lichtenburka obdarovali miletínský kostel úrokem ze vsi Vidoně (Sedláček 1887, 124). Dochované účetní knihy německých rytířů z let 1382–1410 dávají přehled o vývoji majetků vázaných na Miletín, který je však vždy jediným zaznamenaným sídlem. Edici účetních knih zhotovil J. Hemmerle (1967), jejich rozbor provedl M. Čapský (1998). Vodítko pro určení původního dominia vážícího se na Miletín by snad mohl představovat rozsah pozdějších lichtenburských držav. Miletína se během husitských válek natrvalo zmocnil Hynek Krušina (IV.) z Lichtenburka, potvrzení jeho držby máme doloženo v listu císaře Zikmunda k roku 1437 (AČ 1, 535). Výčet vsí náležejících k Miletínu máme zaznamenán v rámci prodeje panství v roce 1541 (Sedláček 1887, 125). Ve výčtu vsí jsou zaznamenány téměř všechny jako v listině z roku 1267, není zde pouze Nová Ves a Bukovina, které tak oprávněně můžeme spojit s jinou vrchností již v době 13. století. Navíc jsou zde obsaženy Olešnice, Borovnice, Borovnička, Brusnice Zvičina a Debrné. Tyto vsi již J. V. Šimák považoval za prostor tzv. Olešnického újezdu darovaného řádu v roce 1241 (Šimák 1938, 876). S tímto určením později souhlasil i V. Wolf (1969; 1974).

Prostor Olešnického újezdu, respektive jeho části v přímém držení řádu dlouho nezůstaly, popřípadě mohlo docházet k jejich zástavám. Soudit tak můžeme například z toho, že již mezi lety 1318 a 1325 držel mimo jiné Hostinné (*Hostiny*) ale zejména Olešnici (*Olesnyczu*) Půta I. z Turgova, sídlící na Hradišti (pozdější Choustníkovo Hradiště) u Dvora Králové (RT I, 57). Vladimír Wolf a Antonín Hejna přisoudili německým rytířům výstavbu hradu na vrchu Bradlo mezi Olešnicí a Brusnicí. Výzkum A. Hejny v letech 1966–1968 určil dobu provozu tohoto opevněného sídla do horizontu konce 13. století až počátku 14. století, přičemž zánik spojil právě s rozpadem řádového dominia na bývalém Olešnickém újezdu (srov. Hejna 1974).

5. Výzkum v roce 1979

Během výzkumu J. Sigla v roce 1979 byly položeny čtyři sondy (označeny I, II, III, IV), jejich popis obsahuje zpráva i text článku (Sigl 1979; 1980), zde se tedy pouze omezíme na stručný přehled hlavních zjištění. V archivu archeologického oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové se nachází originální kresebná a fotografická dokumentace části výkopů J. Sigla, které zde publikujeme. Určit polohu sond v rámci lokality lze díky archivnímu leteckému snímku oblasti z roku 1979 (obr. 8). Na fotografii jsou zřetelně viditelné všechny čtyři výkopy (obr. 9).

Sonda I měla délku 48 m, šířku 1,5 m. Ve směru SZ–JV protnula část hradního jádra (obr. 10). V severozápadním konci byly zjištěny dvě kůlové jámy (s. j. 500 a 501, průměry 20 a 23 cm; viz níže obr. 12: 1, 2). V jihovýchodním konci byla odkryta nasucho kladená zeď z opukových kamenů (s. j. 901), která byla široká 1,3 m, založená byla přímo na podloží (slínovec). Jižně od této zdi se nacházely další tři kůlové jámy (s. j. 502, 503, 504, průměry 20, 23, a 24 cm Sonda II (dlouhá 22 m a široká 1,5 m) byla založena kolmo na sondu I, jejich spojení bylo na 20 až 21,5 m osy sondy I (měřeno od severního konce sondy I). Na východním konci sondy II byl odkryt žlab (s. j. 505, šířka 20 cm), dále kůlová jáma (s. j. 506, průměr 60 cm). Ve slovním popisu sondy II je uvedena ještě kamenná konstrukce z nasucho kladených kamenů, která byla charakterem obdobná s. j. 901 odkryté v sondě I. Tato konstrukce není v dokumentaci J. Sigla zakreslena. V sondě II byl sledován nárůst mocnosti vrstev směrem k jihovýchodu, J. Sigl v tom spatřoval projev kumulace splachových vrstev. Sonda III byla rovněž kolmá na sondu I a navazovala na sondu II západním směrem. Nebyl zde dokumentován žádný objekt. Poslední sonda IV byla situována jižně mimo jádro hradu do vnitřního valu (obr. 11). Zde byla odkryta kumulace kamenů (s. j. 002), které tvořily jádro valu (obr. 12: 3, 4). Pod touto kamennou strukturou bylo dále dokumentováno šest kůlových jam (s. j. 507–512) a žlab (s. j. 513).

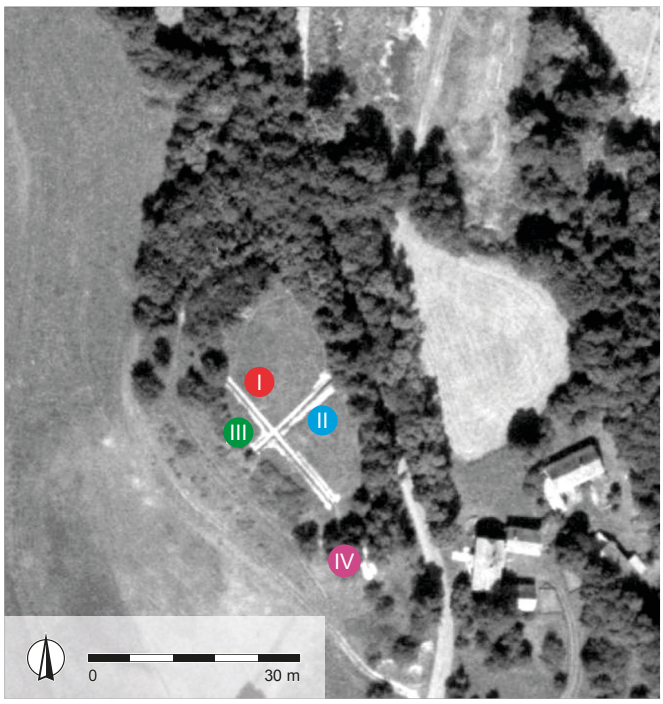

Obr. 8. Letecký pohled na lokalitu na snímku pořízeném v roce 1979 se stále viditelnými sondami realizovanými J. Siglem. Fotografii poskytl © ČÚZK, upravil P. Drnovský.

Fig. 8. *Aerial view of the site in a photograph taken in 1979, with the trial trenches dug by J. Sigl still visible. Photo provided by © ČÚZK, edited by P. Drnovský.*

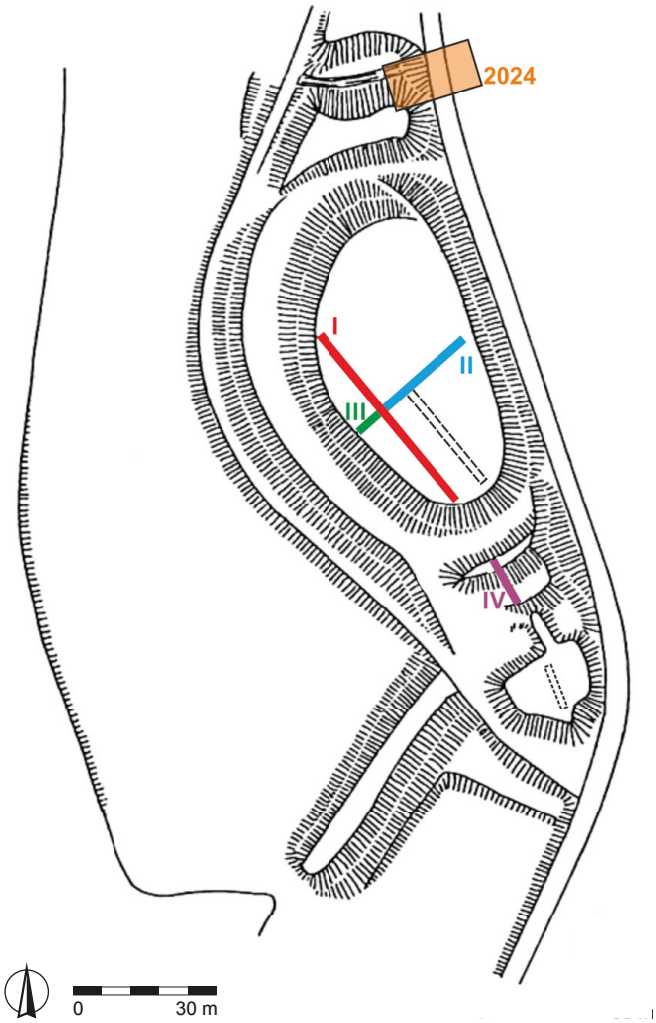

Obr. 9. Plán lokality dle T. Durdíka (2000, 540, obr. 1168), který vycházel z terénní dokumentace pořízené pracovníky Archeologického ústavu ČSAV. Zakresleny jsou sondy výzkumu J. Sigla v roce 1979 a plocha výzkumu v roce 2024. Nerealizované sondy J. Sigla jsou označeny čárkovaně. Upravil P. Drnovský.

Fig. 9. *Plan of the site according to T. Durdík (2000, 540, obr. 1168). The trial trenches from J. Sigl's excavation in 1979 and the area of the excavation in 2024 are marked. Unrealised trial trenches of J. Sigl are marked with dashed lines. Edited by P. Drnovský.*

Během výzkumu byl získán menší soubor tvořený zlomky keramiky a mazanice (Sigl 1979, 2).[9] Jeden fragment okraje nádoby pochází z povrchového sběru provedeného V. Wolfem v roce 1981 na ploše hradního jádra (obr. 13:1).[10] Celkem se jedná o 57 keramických fragmentů. Z tohoto počtu však 33 jedinců náleží mladší novověké až recentní keramice, včetně drobného zlomku čelní vyhřívací stěny komorového kachle.[11] Vrcholně středověká keramika je přítomna 24 jedinci. Tyto nálezy pochází z kontextu sondy II a III. Vzhledem k fragmentárnosti a nízkému počtu nelze soubor statisticky uchopit. Celkem čtyři okraje náleží dle profilace hrncům. Lze je charakterizovat jako nízká okruží s vnitřním prožlabením. Výzdoba keramiky je rytá, a to ve formě oběžné šroubovice vytvořené jednohrotým rydlem. Z technologického hlediska lze vymezit dvě skupiny keramiky. První (SLU 1004) charakterizuje homogenní oxidační výpal, který dal povrchu keramiky světle oranžovou barvu. Součástí keramického těsta jsou zrnka křemičitého písku, povrch je krupičkový. Této skupině lze přiřadit devět zlomků (obr. 13: 2, 3, 6, 8). Zbylých 15 fragmentů pak lze definovat jako skupinu SLU 3001.

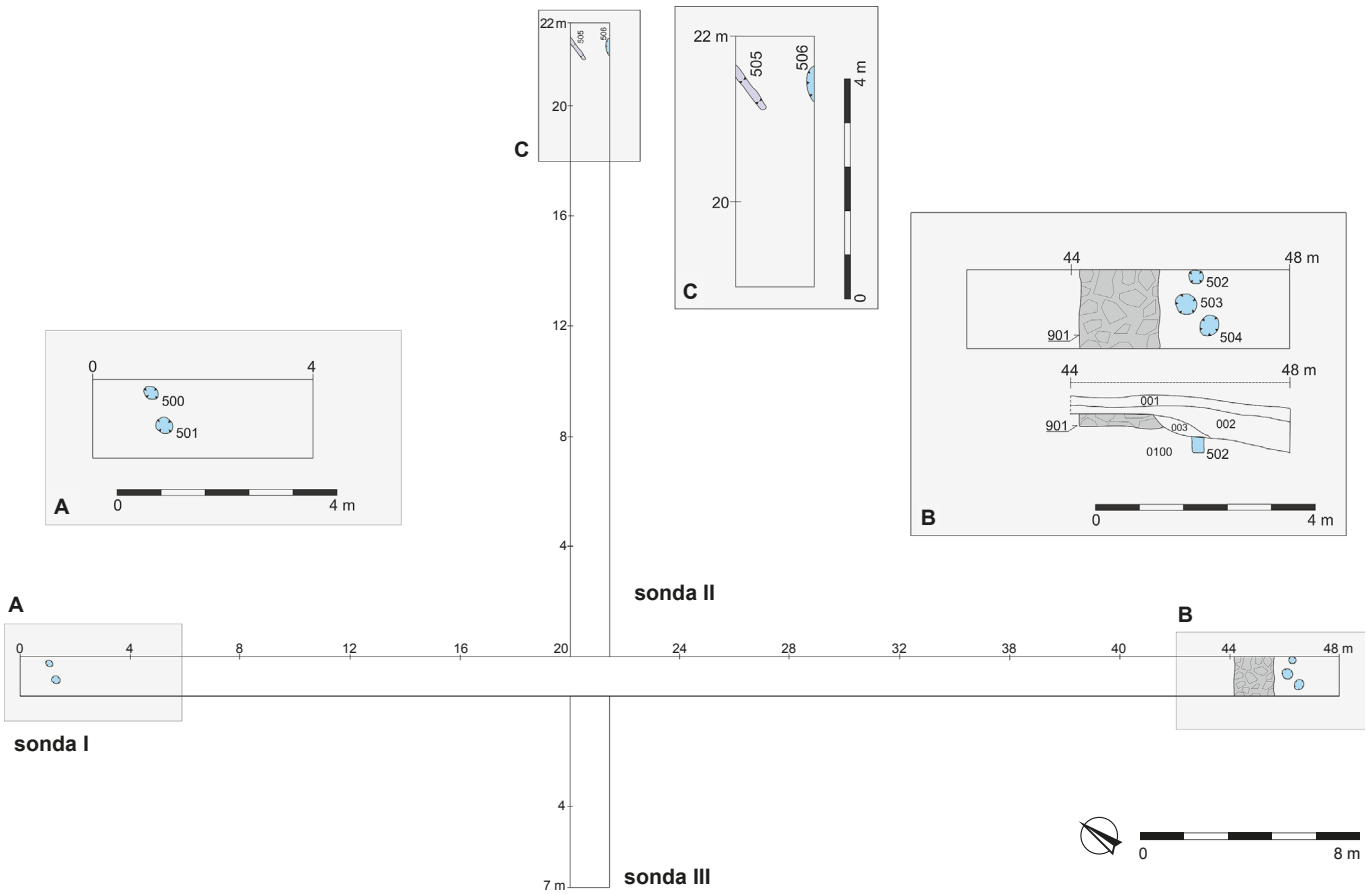

Obr. 10. Dokumentace sondy I, II a III. Dle dokumentace J. Sigla z roku 1979 vytvořil P. Drnovský.
Fig. 10. *Documentation of trial trenches I, II and III. According to documentation by J. Sigl in 1979, created by P. Drnovský.*

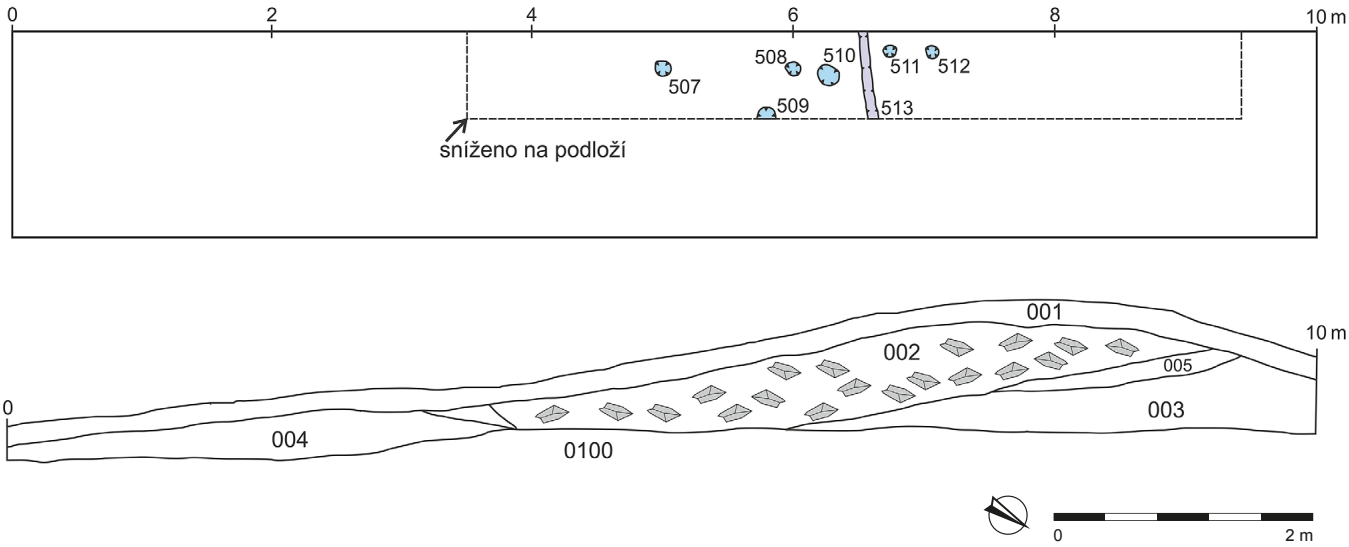

Obr. 12. Dokumentace sondy IV. Dle dokumentace J. Sigla z roku 1979 vytvořil P. Drnovský.
Fig. 12. *Documentation of trial trench IV. According to documentation by J. Sigl in 1979, created by P. Drnovský.*

Obr. 11. Fotografie z průběhu výzkumu J. Sigla v roce 1979. 1 – Pohled na jižní konec sondy I, detail kůlových jam a kamenné konstrukce; 2 – pohled od jihu na celek sondy I, v popředí detail kůlových jam a kamenné konstrukce; 3 – pohled na sondu IV od jihu; 4 – pohled na sondu IV od severu, detail řezu valovým tělesem. Sken negativu, Muzeum východních Čech v Hradci Králové. Foto J. Sigl, upravil P. Drnovský.

Fig. 11. *Photographs from the excavation of J. Sigl in 1979. 1 – View of the southern end of trial trench I, detail of the stake holes and stone structure; 2 – view of trial trench I from the south, detail of the stake holes and stone structure in the foreground; 3 – view of trial trench IV from the south; 4 – view of trial trench IV from the north, detail of the rampart. Scan of the negative, Museum of East Bohemia in Hradec Králové. Photo by J. Sigl, edited by P. Drnovský.*

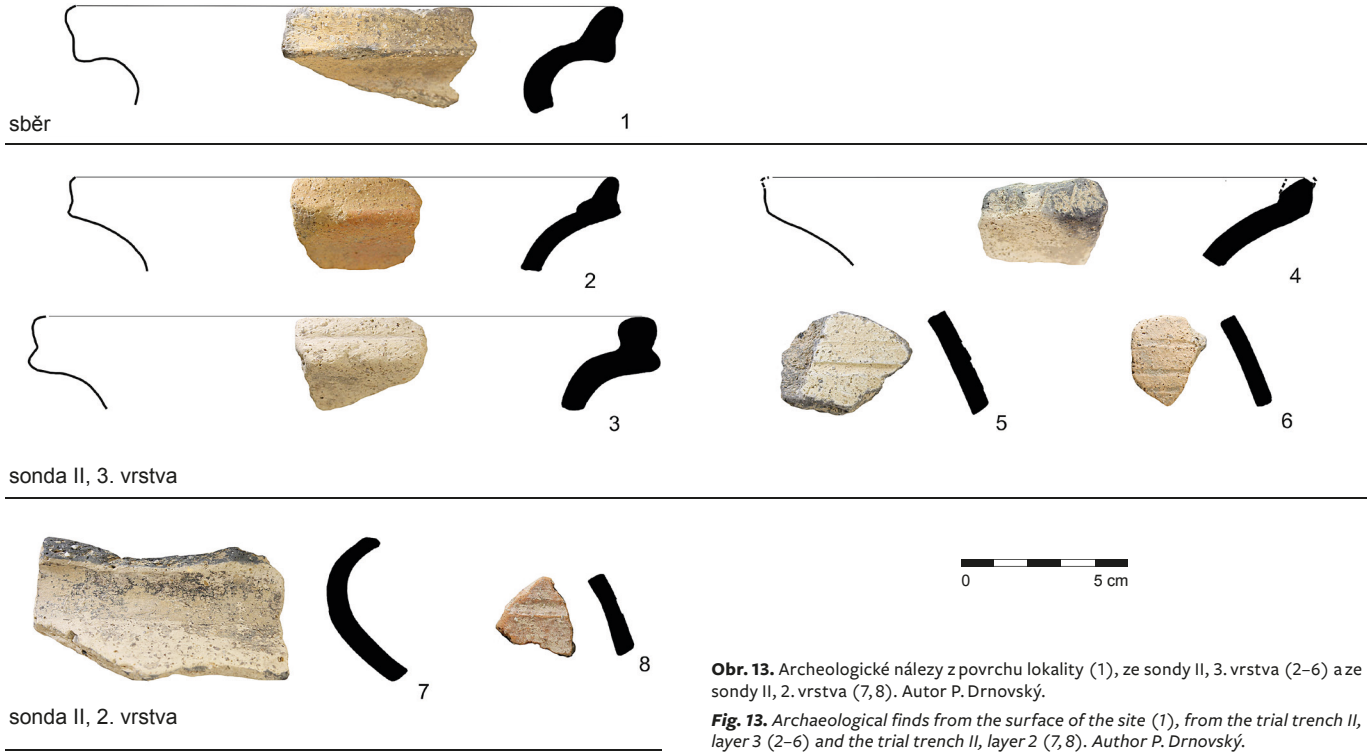

Obr. 13. Archeologické nálezy z povrchu lokality (1), ze sondy II, 3. vrstva (2–6) a ze sondy II, 2. vrstva (7, 8). Autor P. Drnovský.

Fig. 13. *Archaeological finds from the surface of the site (1), from the trial trench II, layer 3 (2–6) and the trial trench II, layer 2 (7, 8). Author P. Drnovský.*

Její výpal byl heterogenní, zprvu redukční, v konečné fázi došlo k přístupu vzduchu. Výsledkem je tmavé jádro střepu a slabá světlá vrstva vnějšího povrchu. Barva povrchu se tak pohybuje od světle béžové do světle oranžové (obr. 13: 1, 4, 5, 7).

V rámci Miletínska, respektive širšího Podzvičinska (jižní Podkrkonoší) disponujeme pouze ojedinělými soubory srovnatelnými s kolekcí z naší lokality. Jedná se o soubory z polohy „Na Hradě“ u Velkého Vřeštova (Dragounová 2019, 97–98), z fortifikace u Vřesníka (Drnovský v tisku, zde třídy VR 1004, VR 3001), z hradu Mokřice u Lužan (Drnovský 2021, 279–280, zde skupina MO 1002), z fortifikace u Březovic (Drnovský 2023a, 137–141, zde třídy PU 1002 a 1001) a zejména fortifikace u Šárovcovy Lhoty (Bláha, Drnovský 2023, zde zejména vizuálně podobná třída SL 3001). Analogické formovaní okrajů se nachází v souboru z hradu Bradla u Hostinného (Hejna 1974, 379–382). Dle Hejnova technologického popisu skupin bradlecké keramiky bychom mohli část nálezů určit jakožto částečně analogickou.[12] Obecně lze zástupce skupiny SLU 3001 klást do průběhu druhé poloviny 13. století, zástupce skupiny SLU 1004 pak na přelom 13. a 14. století s výskytem obecně ještě během první poloviny 14. století (Drnovský, Unger 2024, 500–502; 2025, 154–157). Nečetné fragmenty mazanice pochází z kontextu sondy I (celkem 42 g), II (celkem 24 g) a III (celkem 6 g). Jedná se o menší zlomky bez viditelných otisků dřevěných konstrukčních prvků. Některé nesou stopy po očazení.

6. Výzkum v roce 2024

V roce 2024 došlo ke dvěma dohledům v souvislosti se zásahy do diskutované lokality, které provedlo Regionální muzeum a galerie v Jičíně. V březnu 2024 bylo současným majitelem nahlášeno kácení vzrostlých dřevin nacházejících se ve svahu zářezu silnice při západním okraji fortifikace. Při těchto pracích nedošlo z důvodu možného narušení lokality k vytahování pařezů, a zemní zásah byl tak zcela minimální. Při stahování kmenů tak byl pouze dokumentován západní svah zářezu silnice, kde byl patrný charakter pahorku, který tvoří na povrchu zerodované sedimenty slídové břidlice.

V dubnu 2024 došlo z důvodu havarijního stavu propustku pod současnou silnicí k jeho kompletní rekonstrukci. Po odbagrování konstrukce propustku byl v odhaleném profilu jasně identifikovatelný zářez pro založení silnice ve 20. letech 20. století, na který byl položen přes 2 m mocný násep tvořený nadrcenými pískovcovými kameny a jílem (obr. 14). Při částečném zásahu do protilehlého jižního svahu byl zřetelný rozdílný geologický charakter, kdy severní podlouhlý hřbet mezi Hornoúhlejovským potokem a Bystrým potokem je tvořen písčito-hlinitými sedimenty, zatímco jádro lokality tvoří vyvýšená homole tvořená sedimenty břidlice a jílu (obr. 15). Dochované stopy po konstrukcích související s existencí příkopu zachyceny nebyly. Nečetné keramické nálezy z báze zářezu silnice a bezprostředního okolí náleží recentnímu období, kromě glazované hrnčiny se zde vyskytovalo i porcelánové zboží a bělnina. V severovýchodních Čechách se bělnina vyráběla od závěru 19. století, a to na Novopacku (Jakouběová 1995, 240).

Zdali byl tento severní zářez prvotně vyhlouben jako forma příkopu, nelze rozhodnout, neboť oba jeho svahy jsou značně erodované a dno je nyní korytem potoka. Z jeho dimenzí a pozicí v porovnání s řešením příkopů na protilehlé jižní straně lze ovšem odvodit, že se původně o příkop skutečně jednat mohlo. Místo pro vyhloubení druhého příkopu by tak bylo vybráno v nejužší partii táhlého severojižního hřbetu ve stykové ploše dvou rozdílných geologických sedimentů. Příkop však byl poté zásadně pozměněn během pozdějšího svedení Hornoúhlejovského potoka při budování mlýnského náhonu.

7. Interpretace a diskuze

K otázce vzniku fortifikace u Úhlejova se prvně vyjádřil J. Sigl (1979; 1980, 24), který ve své závěrečné zprávě přinesl několik základních tezí k vývoji lokality. Definoval formu opevnění (palisáda, doplněná kamennou zdí), nálezy předběžně určil do doby kolem poloviny 13. století, na základě nepočetnosti nálezů odvodil, že poloha neplnila centrální funkci, absence požárové vrstvy ho pak vedla k úvaze, že opuštění bylo cílené, nenásilné. Zánik kladl do 40. let 13. století, kdy se oblast dostává do majetku řádu německých rytířů (obr. 16).

Na základě souhrnného zpracování nálezů a terénní dokumentace, včetně doplnění terénního pozorování z roku 2024 lze některé závěry doplnit, či upravit. Bylo potvrzeno, že současné koryto Hornoúhlejovského potoka, které prochází od západu k východu přes severní předpolí hradu, je až novodobým

Obr. 14. Dokumentace výzkumu v roce 2024. Pohled na zářez pro vybudování silnice ve 20. letech 20. století od jihu. Foto J. Unger.

Fig. 14. *Situation of archaeological excavation in 2024. View of the cut for building the road in the 1920s from the south. Photo by J. Unger.*

Obr. 15. Dokumentace výzkumu v roce 2024. Průkop pro rekonstrukci propustku od severu se zřetelným geologickým charakterem pahorku lokality, který je tvořený sedimenty břidlice a jílu. Foto J. Unger.

Fig. 15. *Situation of archaeological excavation in 2024. A trench for the reconstruction of the culvert from the north with the distinct geological character of the hill of the site, which is made up of shale and clay sediments. Photo by J. Unger.*

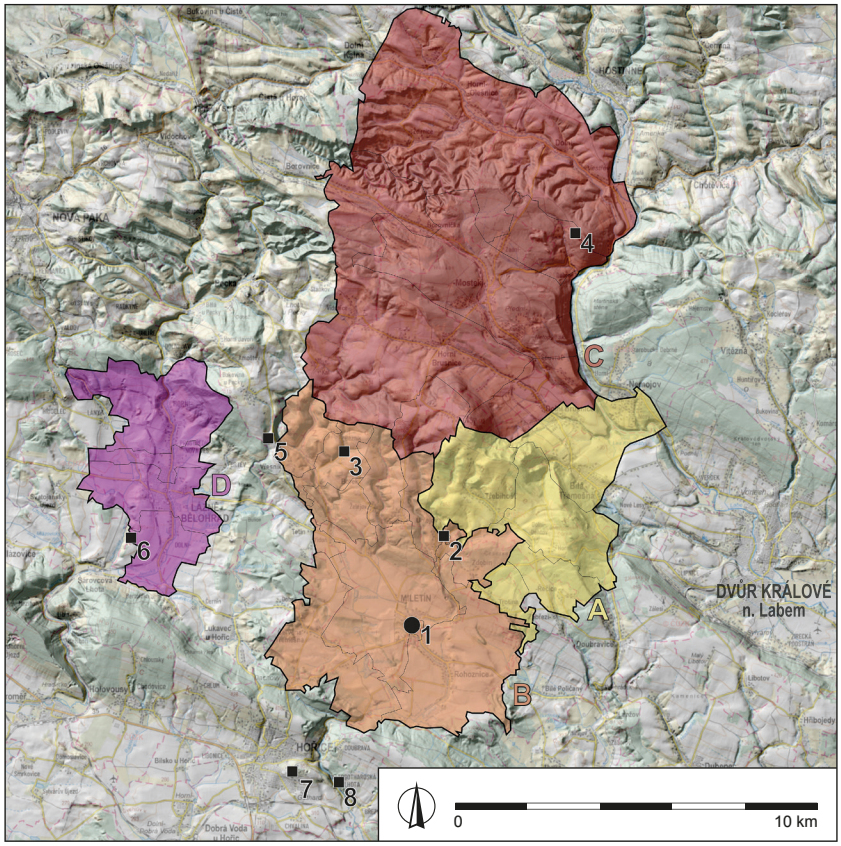

Obr. 16. Mapa majetkových poměrů 13. století na Miletínsku. Rozsah vychází ze současných hranic katastrálních území. Dále jsou označeny fortifikace, které jsou uvedeny v textu a souvisí s tématem studie. A – vesnice v majetku Zbraslava odkázané v roce 1328 manželce Domaslavě; B – Miletín a jeho zázemí odkázané Domaslavou v roce 1241 řádu německých rytířů; C – přibližný rozsah tzv. Olešnického újezdu, který Domaslava darovala v roce 1241 řádu německých rytířů; D – přibližný rozsah pozemků Nové Vsi uvedené ve sporu hořického a miletínského faráře v letech 1270 a 1271. 1 – Miletín; 2 – fortifikace u Úhlejova; 3 – fortifikace u Bezníka; 4 – fortifikace na vrchu Bradlo; 5 – fortifikace u Vřesníka; 6 – fortifikace u Šárovcovy Lhoty; 7 – fortifikace na vrchu Gothard u Hořic; 8 – fortifikace u Březovic. Autor J. Unger, P. Drnovský.

Fig. 16. *Map of 13th-century property situation in the region of Miletín and neighbouring territories. Scale based on the current cadastral boundaries. Also marked are fortifications that are mentioned in the text and are related to the topic of the study. A – villages in the possession of Zbraslav donated in 1228 to his wife Domaslava; B – Miletín and its hinterland donated by Domaslava in 1241 to the Teutonic Order; C – approximate extent of so-called 'province of Olešnice' donated by Domaslava to the Teutonic Order in 1241; D – the approximate extent of Nová Ves lands mentioned in the dispute between the pastors of Hořice and Miletín in 1270 and 1271. 1 – Miletín; 2 – the fortification at Úhlejov; 3 – the fortification at Bezník; 4 – the fortification at Bradlo Hill; 5 – the fortification at Vřesník; 6 – the fortification at Šárovcova Lhota; 7 – the fortification at Gothard Hill near Hořice; 8 – the fortification at Březovice. Author J. Unger, P. Drnovský.*

dílem. Odlišně lze nahlížet na dobu provozu a formu opevnění sídla. Jiří Sigl uvažoval o kombinaci nasucho kladené zdi a před ní umístěné dřevěné palisády. V sondě IV zachycené relikty po dřevěných konstrukcích identifikoval jako struktury sloužící ke zpevnění kamenného jádra valu. Nálezovou situaci interpretujme odlišně, a to jako doklad minimálně dvou fází výstavby fortifikace.

Nedokážeme si totiž funkčně představit koexistenci dřevěné palisády, za kterou je bezprostředně umístěna 1,3 m široká kamenná zeď. Neznáme ani doklad analogicky řešené fortifikace. Stejně tak i situaci zachycenou v sondě IV pokládáme za superpozici dvou rozdílných fází opevnění. Považujeme za nepravděpodobné, že by stavitelé při budování valu zpevňovali jeho cca 6 m široké kamenné jádro vertikálními dřevěnými prvky (navíc asymetricky umístěnými vůči koruně valu).

Jako schůdnější se nám jeví vysvětlení, že v prvé fázi došlo k vybudování dřevěné fortifikace (či spíše jen ohrazení) tvořené dřevěnou palisádou. Jižně od jádra hradu došlo k vybudování i druhé linie lehkého dřevěného opevnění. V druhé fázi byla postavena nasucho kladená zeď, která obkružovala a definovala hradní jádro. Hradba stejného charakteru obklopovala i fortifikaci na vrchu Bradlo zkoumaném A. Hejnou (1974). Na jižním předpolí fortifikace u Úhlejova byl vybudován val, který překryl starší dřevěnou fázi. Je otázkou, zda realizace celého zemního opevnění (příkop a val) nesouvisí až s touto druhou fází. Při hloubení příkopu by totiž byl paralelně těžen kámen potřebný při budování kamenných konstrukcí. Jednoznačnou odpověď neznáme. Těleso valu, které překrylo zachycené struktury prvé fáze, mohlo být totiž také eventuálně navršeno až z materiálu vzešlého z budování druhé linie příkopu v jižní části lokality.

Za současného stavu neznáme formu vnitřní zástavby. Doloženy jsou drobné úlomky mazanice, které dokládají přítomnost dřevěných staveb. Výzkumem nebyly objekty zachyceny, respektive relikty zástavby sonda I nepostihla. Případné pozůstatky objektů mohly zcela zaniknout při zemědělském využití plochy jádra hradu. Pokud se podíváme na umístění sondy I (vycházíme z plánku T. Durdíka), je zřejmé, že výkop významněji, či spíše vůbec neprotnul vyvýšeninu na okraji severozápadní části jádra. Právě zde se mohly (a stále mohou) nacházet znatelnější relikty po vnitřní zástavbě. Lépe dochovanou analogii poskytuje fortifikace u nedaleké Šárovcovy Lhoty, která byla zkoumána na počátku 80. let rovněž J. Siglem. Zde se při patě šíjového opevnění (doložen příkop, val) nacházela vyvýšenina, která obsahovala destrukci stavby (souhrnně viz Bláha, Drnovský 2023). Situace na Šluspárku by mohla být podobná, případné objekty však mohly být zničeny při zemědělském využití plošiny jádra hradu. Právě orba mohla mít za následek zničení stop po lehčích konstrukcích. Také mohlo dojít ke snesení případných movitých nálezů do svažitého terénu. Jiří Sigl uvažoval na základě menšího počtu nálezů o krátkodobosti osídlení. V úvahu je však nutné brát právě destrukci a případné snesení středověkých vrstev východně po svahu, sám J. Sigl zde pozoroval splachové vrstvy dosahující až metrové mocnosti (Sigl 1980, 23).

Za stavebníka fortifikace považujeme nejspíše řád německých rytířů s centrálním sídlem v blízkém Miletíně. Do jejich rukou se oblast dostala na počátku 40. let 13. století. Nalezenou keramiku řadíme až do průběhu druhé poloviny 13. století až počátku 14. století. Jiří Sigl uvažoval, že řádoví bratři spíše stáli u jejího zániku, a budování spojil již s dřívějšími majiteli (Zbraslav, jeho žena Domaslava). Získané nálezy, jejichž analogie známe mimo jiné z již zmíněné Šárovcovy Lhoty, však neodpovídají období první poloviny 13. století, ale spíše až jeho konci. Cílem řádu mohla být snaha o vybudování mocenské opory na severním okraji svých držav na Miletínsku. Lokalita tak sehrávala svou roli zejména při kolonizačním úsilí řádu v této oblasti směřující případně do prostoru Olešnického újezdu (Drnovský 2013, 27–29). Její zánik, opuštění tak mohlo být plánované a spojené s konsolidací řádového dominia. Obdobnou úlohu snad

plnila i sousední fortifikace v poloze Hrádek mezi vesnicemi Bezník a Borek (Benešová 1991–1992, 87). Pro zodpovězení otázek o podobě a funkci hradu u Bezníka však máme k dispozici ještě méně archeologických podkladů. Hrad u Úhlejova se tak jeví jako součást skupiny dosud spíše hlouběji neprobádaných fortifikací, které byly zřizovány v průběhu 13. a na počátku 14. století v souvislosti s transformačními procesy vrcholně středověkého osídlení a stabilizací vznikajících majetkových domén. V kontextu východních Čech jsou obdobné lokality identifikovány v rámci Trutnovska patřícího Švábenicům, případně benediktinského Policka a Broumovska (Drnovský 2023b). Početná skupina těchto opevněných lokalit se nachází v pásu jižního Podkrkonoší (Drnovský 2025).

8. Závěr

Přestože byla badateli 19. století lokalita označována za raně středověké hradiště, lze ji jednoznačně považovat za vrcholně středověkou fortifikaci. Hradní jádro je stále ze tří stran obehnáno zemním opevněním, které se skládá z příkopu a valu, na západní straně z terasovitě upraveného svahu. Zda byla obranyschopnost západního předpolí lokality posílena rybníkem, nejsme schopni rozhodnout. Na nejstarších mapách z 18. století již rybník zakreslen není. V rámci samotného jádra nelze pozorovat relikty vnitřní zástavby. Objekty archeologické povahy se zde stále vyskytují, jak potvrdil výzkum J. Sigla v roce 1979. Doložena je obvodová fortifikace, patrně budována ve více fázích. Nečetné zlomky mazanice ukazují na dřevěné stavební konstrukce. Keramické zlomky, které lze spojit s dobou provozu sídla, náleží průběhu druhé poloviny 13. století až počátku 14. století. Stavebníkem byl řád německých rytířů, kterému zdejší oblast Miletínska patřila od 40. let 13. století až do počátku 15. století. Lokalita představuje v dané oblasti cenný příklad vrcholně středověké fortifikace související s procesem osídlování jižního Podkrkonoší. Pro další výzkum, který by přinesl poznatky k charakteru zástavby jádra hradu, bude nezbytné využití vhodných geofyzikálních metod (odporové měření, GPR měření). Pozitivní archeologické situace lze očekávat při obvodu hradního jádra, zejména na jeho nejvyšším místě, kde můžeme predikovat relikty stavby umístěné do čela hradu.

Poznámky

1 František Petera Rohoznický se zmiňuje ve svém deníku ještě o hrázi druhého rybníka, který se nacházel východně od lokality (Sklenář 2010, 19). Případné relikty této východní hráze jsou v současné konfiguraci terénu nerozpoznatelné.

2 Tomáš Durdík udává jako autora plánu lokality J. Sigla, spíše se však jedná o půdorys zhotovený pracovníky Archeologického ústavu ČSAV v Praze, který měl T. Durdík k dispozici. Sám J. Sigl ve své zprávě o výzkumu píše, že ke konci roku 1979 má dojít k zaměření sond a lokality právě pracovníky Archeologického ústavu (Sigl 1979, 1). V jeho archivu se v současnosti plán hradu ani zaměření sond nenachází. Snad je plán uložen stále v pozůstalosti T. Durdíka. Díky plánu zhotovenému pracovníky ústavu lze umístit sondy I–IV v rámci lokality. Za povšimnutí stojí, že plán zachycuje více sond, než popisované sondy I, II, III a IV. Na základě slovního popisu se však zdá, že byly v roce 1979 realizovány pouze čtyři sondy. Tomu odpovídá i letecký snímek pořízený během leteckého snímkování oblasti v roce 1979 (viz níže obr. 8). Je možné, že zbylé výkopy (dle numerické návaznosti je lze označit jako V, VI a VII) byly pouze plánovány a vykolíkovány, ale nedošlo k jejich realizaci. Geodeti je přesto zanesli do svého plánu, který měl k dispozici T. Durdík.

3 Letecký snímek WMSA08.1951.TRUT98.00984 (ČÚZK).

4 Nevylučujeme však, že zde původně druhý příkop mohl být, pak by zcela zmizel v rámci hloubení nového koryta – viz text níže o výzkumu v roce 2024.

5 Její lokalizace není známá, ves patrně změnila jméno, či zanikla.

6 Zaniklé vsi Sadová a Výkleky se nacházely u Nymburka, jak důkladnou rešerší prokázali T. Klír a T. Vojtěchovský (2013), kteří tak vyvracejí časté chybné lokalizace starších autorů do prostoru východních Čech.

7 Ves Bukovina se patrně nacházela jižně od Rohoznice v místech dnešního dvora Polšť, zanikla v průběhu středověku, případně myšlena Bukovina u Nové Paky (srov. Drnovský 2013, 25–26).

8 Ztotožnění dvou nových vsí uvedených v listině s vesnicemi Nová Ves (Lázně Bělohrad) a Horní Nová Ves s odůvodněním viz J. V. Šimák 1938, oproti tomu J. Balatková (1983) je považuje za zaniklé vsi severně od Hořic.

9 Uloženo v Muzeu východních Čech v Hradci Králové, př. č. 10, 11, 12, 1003/79.

10 Uloženo v Muzeu východních Čech v Hradci Králové, př. č. 55/82.

11 Fragmenty novověké keramiky považujme za příměs, která se do prostoru lokality dostala v rámci mladších hospodářských aktivit, kdy plocha jádra hradu částečně sloužila jako louka a sad. Vzhledem k jejich zlomkovitosti ji lze obecně určit do průběhu 18.–19. století.

12 Jednalo by se o Hejnou definovanou *Skupinu 2* (Hejna 1974, 379), kterou popisuje jakožto hrnčinu oranžové až červenohnědé barvy. S nálezy z lokality Šluspárk se shoduje formou tvarování okrajové profilace nádob.

CRediT authorship contribution statement

Pavel Drnovský: Writing – original draft, Writing – review & editing, Investigation, Visualization, Conceptualization.
Jiří Unger: Writing – review & editing, Resources, Investigation, Visualization.

Poděkování

Autoři děkují Radkovi Bláhovi za poskytnutí nepublikované terénní dokumentace z výzkumů J. Sigla uložené v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.

Literatura

AČ 1: *Archiv český, čili staré písemné památky české i morawské. Díl 1.* Ed. F. Palacký. Praha 1840.

Axamit, K. 1889: Z okolí Miletína. *Památky archeologické* XIV(XII), 669–670. Dostupné také z: https://1url.cz/gJB9c.

Balatková, J. 1983: K dějinám Řádu německých rytířů v Miletíně. *Krkonoše – Podkrkonoší* 7, 205–214.

Benešová, J. 1991–1992: K otázce datování polohy „hrádek" u Bezníka (k. ú. Borek), okr. Jičín. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 18, 85–90. Dostupné také z: https://1url.cz/qJB9A.

Bláha, R., Drnovský, P. 2023: Vrcholně středověká fortifikace u Šárovcovy Lhoty (okr. Jičín). Vyhodnocení archeologického výzkumu opevněného sídla z druhé poloviny 13. století. *Archeologie východních Čech* 24, 53–88.

Čapský, M. 1998: Miletínská komenda řádu německých rytířů v době předhusitské ve světle účetních pramenů. In: J. Janák (ed.): *Celostátní studentská vědecká konference Historie 97. Brno 3.–5. prosince 1997.* Brno: Matice moravská, 9–29.

CDB III/1: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/1. (1231–1238).* Ed. G. Friedrich. Pragae 1943.

CDB IV/1: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV/1. (1240–1253).* Eds. J. Šebánek, S. Dušková. Pragae 1962.

CDB V/2: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2. (1253–1278).* Eds. J. Šebánek, S. Dušková. Pragae 1981.

Čížek, J. 1984: *Hrádky a tvrze v Čechách. Východní Čechy - II. sešit. Tvrziště Šluspark u Úhlejova*. Rkp. nálezové zprávy C-PY-001145110 [cit. 2025-02-15]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Praha. DOI: 10.60585/C-PY-001145110. Dostupné z: https://doi.org/10.60585/C-PY-001145110.

ČÚZK: Letecký snímek WMSA08.1951.TRUT98.00984. In: *Zeměměřický úřad, Archiv* [online]. [cit 2025-08-13]. Dostupný z: https://ags.cuzk.gov.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1951.TRUT98.00984&bz=-648432.24,-1017121.32.

Dragounová, A. 2019: Keramické nálezy z fortifikací ve Velkém Vřešťově. *Archeologie východních Čech* 16, 89–123.

Drnovský, P. 2013: *Středověké osídlení na horním toku řeky Bystřice*. Hradec Králové, Ústí nad Orlicí: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Oftis.

Drnovský, P. 2021: Analýza keramických a skleněných nálezů z hradu Mokřice u Jičína. *Archeologie východních Čech* 20, 272–295.

Drnovský, P. 2023a: Vyhodnocení kolekce nálezů z hradu Pustohradu u Hořic v Podkrkonoší. Příspěvek k problematice doby provozu sídla a jeho sídelním souvislostem. *Castellologica bohemica* 20(2), 128–150. Dostupné také z: https://cb.zcu.cz/aktualita.php?zobraz=2643&page=0&IDWorker=0&shortcutdiv=CB#1.

Drnovský, P. 2023b: Mediaeval Fortification as a Stabilising Element of Emerging Dominions in the 13th and 14th Centuries. In: D. Dvořáčková-Malá et al. (Hrsg.): *Räume höfischen Lebens. Sammelband zur internationalen Konferenz des Forschungszentrums Höfe und Residenzen am Historischen Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, des Projekts Corona regni Bohemiae/Krone der Königreichs Böhmen des Instituts für Tschechische Geschichte der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität Prag und des Projekts Residenzstädte im Alten Reich (1300-1800) der Niedersächsischen Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, Prag, 1. Oktober 2021*. Ostfildern: Jan Thorbecke, 65–86.

Drnovský, P. 2025: Počátky výstavby hradů na pomezí Hradecka a jižního Podkrkonoší. Problematika nejstarších opevněných vrcholně středověkých sídel na severním Hradecku. *Archaeologia historica* 50(2), 445–476. DOI: 10.5817/AH2025-2-2. Dostupné také z: http://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.82945.

Drnovský, P. v tisku: Opevněné středověké sídlo u Vřesníku (okr. Jičín). Výsledky terénní prospekce. *Castellologica bohemica* 21.

Drnovský, P., Unger, J. 2024: Výzkum v areálu tvrze ve Vysokém Veselí u Jičína: nové poznatky k podobě vrchnostenského sídla Vartenberků ve středověku. *Archaeologia historica* 49(2), 487–508. Dostupné také z: http://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.80915.

Drnovský, P., Unger, J. 2025: Doklad existence opevněného šlechtického sídla ve 2. polovině 13. století v Drahorazi u Kopidlna (Čechy): výsledky archeologického výzkumu. *Archaeologia historica* 50(1), 145–163. Dostupné také z: http://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.82349.

Durdík, T. 2000: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. 2. vydání. Praha: Libri.

Hejna, A. 1974: Bradlo u Hostinného nad Labem. Příspěvek k výzkumu opevněných sídel v severovýchodních Čechách. *Památky archeologické* LXV(2), 365–418. Dostupné také z: https://1url.cz/K1Zza.

Hemmerle, J. 1967: *Die Deutschordens-Ballei Böhmen. In ihren Rechnungsbüchern 1382–1411*. Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens 22. Bonn: Wissenschaftliches Archiv.

Jakouběová, V. 1995: Novověké hrnčířství na Novopacku. *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 8, 238–243.

Ježek, M. 2007: Jaroměřsko v raném středověku. *Archeologické rozhledy* LIX(3), 523–570. Dostupné také z: https://1url.cz/CJBPg.

Klír, T., Vojtěchovský, T. 2013: Sídelní kontext venkovské sakrální architektury Vykleky číšníka Zbraslava a jeho ženy Domaslavy. *Archaeologia historica* 38(2), 327–353. Dostupné také z: http://hdl.handle.net/11222.digilib/128326.

LC I/1: *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim I/1 1354–1362*. Ed. F. A. Tingl. Pragae 1867.

Lhota, J. N. 1888: *Miletín nad Bystřicí. Příběhy jeho a památky*. Brno: J. N. Lhota.

Nálevka, J. 1895: Kamenný hrádek u Miletína. *Český lid* IV, 275–276.

Píč, J. L. 1909: *Čechy za doby knížecí. Sv. 1. Část archeologická*. Starožitnosti země české III. Praha: J. L. Píč.

RT I: *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae. Pozůstatky desk zemských království českého I*. Ed. J. Emler. Praha 1870.

Sedláček, A. 1887: *Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl V. Podkrkonoší*. Praha: Šimáček. Dostupné také z: https://1url.cz/HJBcW.

Sigl, J. 1973: Úhlejov, okr. Jičín. *Výzkumy v Čechách* 1970, 159. Dostupné také z: https://1url.cz/lJBcN.

Sigl, J. 1976: *Úhlejov (Jičín)*. Rkp. nálezové zprávy C-TX-197602897 [cit. 2025-02-15]. Uloženo: Muzeum východních Čech v Hradci Králové. DOI: 10.60585/C-TX-197602897. Dostupné z: https://doi.org/10.60585/C-TX-197602897.

Sigl, J. 1979: *Úhlejov (Jičín)*. Rkp. nálezové zprávy C-TX-197904301 [cit. 2025-02-15]. Uloženo: Muzeum východních Čech v Hradci Králové. DOI: 10.60585/C-TX-197904301. Dostupné z: https://doi.org/10.60585/C-TX-197904301.

Sigl, J. 1980: Výzkum středověkého hrádku u Úhlejova (o. Jičín). *Zpravodaj Krajského muzea východních Čech* 7(1–2), 20–25. Dostupné také z: https://muzeumhk.cz/images/files/zpravodaj_mvc_pdf/zpravodaj_mvc_1980_1_2.pdf.

Sklenář, K. 2010: Františka Petery Rohoznického „Seznamy hradů a hrádků v Čechách“ (1865–1867). *Castellologica bohemica* 12, 9–23.

Slavík, J., Svoboda, L. 1993: Nástin vývoje tvrzí na Jičínsku. *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 6, 97–116.

Šimák, J. V. 1938: *České dějiny. Díl I, část 5. Středověká kolonisace v zemích Českých*. Laichterův výbor nejlepších spisů poučných LXIV. Praha: Jan Laichter. Dostupné také z: https://1url.cz/cJBcY.

Wolf, V. 1969: Kolonizace Olešnického újezdu. In: Z. Vašíček, V. Wolf (eds.): *Miscellanea. Sborník příspěvků k osmdesátinám prof. Jaroslava Procházky*. Krkonoše-Podkrkonoší. Supplementum V. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, 62–63. Dostupné také z: https://1url.cz/LJBcA.

Wolf, V. 1974: Hrádek na Bradle v dějinách východního Podkrkonoší. In: A. Hejna: Bradlo u Hostinného nad Labem. Příspěvek k výzkumu opevněných sídel v severovýchodních Čechách. *Památky archeologické* LXV(2), 365–418. Dostupné také z: https://1url.cz/gJpti.

Wolf, V. 1998: K problematice tzv. kolonizačních provizorií (Úvaha nad funkcí a fortifikací). *Castellologica bohemica* 6, 107–116.

Žemlička, J. 1983: Královský číšník Zbraslav a jeho dědictví. (Vznik a rozklad jednoho feudálního dominia z první poloviny 13. stol.). *Historická geografie* 21, 117–132. Dostupné také z: https://1url.cz/1JBYq.

Žemlička, J. 2002: *Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti*. Česká historie 10. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Dostupné také z: https://1url.cz/4JBYF.

Summary

The text addresses the medieval fortification near the village of Úhlejov (Jičín District, Bohemia; Fig. 1). The core of the fortification is oval, with the longer side oriented on a north–south axis (64 m) and the shorter side along a west–east axis (35 m). The width decreases on the south side of the castle core (Fig. 2, 3). The area of the castle core is not levelled, but slopes to the east, with an elevation difference between the western and eastern parts of the core of 3–4 m (Fig. 4). The area of the site

was used in the past as a meadow, orchard (ditch, rampart) and field (acropolis). The core of the castle was partially enclosed by a moat (northern, eastern and southern parts). On the west, the ditch transitions into a terrace of slopes that drops into the area flooded by the pond. Currently, the moat is preserved only on two sides (north and south). The width of the ditches is around 8 m. On the eastern side, the ditch was destroyed by the construction of the road to the village of Třebihošt' in the 1920s. The original route lay along the western edge of the castle core (Fig. 5).

The external edge of the ditch is bordered by a rampart that is clearly visible on the southern (10 m wide, 2 m high) and northern (8 m wide, 3.5 m high) sides (Fig. 6, 7). The castle was first described by František Peter Rohoznický in 1860, and the name Šluspárk (possibly Šluspárek) is based on the German name Schlossberg. The castle is never mentioned in medieval written sources.

The first excavation was carried out by Jiří Sigl in 1979, during which four trial trenches were dug (marked I, II, III, IV; Fig. 8, 9). Two stake holes (500 and 501) were identified at the northern end of trial trench I (Fig. 10, 11). At the southeastern end of trial trench I, a 1.3-metre-wide wall of rubble stones (901) was uncovered; to the south of this wall were three more stake holes (502, 503, 504). Trial trench II was perpendicular to trial trench I and continued in an easterly direction (length 22 m). A ditch (505) and then a stake hole (506) were uncovered at the eastern end of trial trench II.

Trial trench III was also perpendicular to trial trench I and continued westward from trial trench II, but no feature was documented here. Trial trench IV was located south of the castle core in the inner rampart. Here a cluster of stones was uncovered that formed the core of the rampart. Six stake holes (507–512) and a ditch (513) were also documented below this stone structure (Fig. 12). The fortification was built in several phases (wooden palisade, later stone structures). During the excavation, a small assemblage of ceramic finds and fragments of daub was obtained. The fragments of ceramic vessels that can be connected with the period of the fortification's activities date from the second half of the 13th century to the beginning of the 14th century (Fig. 13).

The area in which the fortification is located is called the Miletín region after the town of Miletín, which is centrally located in relation to other villages (Fig. 16). Its part was held by royal cupbearer Zbraslav in the 1230s. His wife gave the town of Miletín to the Teutonic Order in 1241. According to medieval written sources, the Order held the territory around Miletín until the beginning of the 15th century. The Teutonic Order was probably the builder of the castle. The castle's end was maybe intentional and connected with the consolidation or transformation of the Order's dominion.

Kontakty

Pavel Drnovský
Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové
Rokitanského 62
CZ-500 03 Hradec Králové
pavel.drnovsky@uhk.cz
ORCID: 0000–0002–0097–8637

Jiří Unger
Regionální muzeum a galerie v Jičíně
Valdštejnovo náměstí 1
CZ-506 01 Jičín
unger@muzeumhry.cz
ORCID: 0000-0001-5784-9169